

nagyszerű tűz és energia, amivel Fainloni ezen az estén zenekarát vezette, itt valóban érdemtelten pazarlódott.

Mozart Es dur versenyt Jean Marie Darré Budapest koncertközönségének szimpatikus, tehetséges kedvence játszotta. Játékának pontossága, technikai csiszoltsága tökéletes és mégis érezhető volt rajta valami feszélyezettség. Betévedés egy idegen világba, amelynek kényszerűséből magunkra vesszük a tónusát, de bensőleg nem érzünk vele együtt. Mozartot nagyon nehéz megközelíteni. Egy fejlődésben levő egyéniség, bármilyen tehetséges legyen különben, nagyon messze van ettől a tisztult, átszellemült stílustól. Kevés szóval, a legegyszerűbb eszközökkel, minden kifelé való mutogatás nélkül sokat mondani és sokat jelenteni, csak súlyos kiérett egyéniségek sajátja.

*

Jean Marie Darré önálló estjén olyan műsort játszott végig, amellyel a legszerencésebben mutatta be képességeit. Hatásának legfőbb titka művészetének őszinte, természetes, szívből jövő közvetlensége. Igazi nőies egyéniség, nagyszerű simulékonyság, gyors beleélési képesség, csupa ellentmondás és mégis csupa harmónia. Egyszer felszines és játékos, másszor komoly és elmélyedő. Sokszor fiúsan szilaj, energikus, majd csupa lágyaság és finomság. Logikátlan, szeszélyes, de hallatlanul ötletes és szellemes. Ezért akkor a leg-egyenibb, ha romantikusokat játszik. A pillanatnyilag változó hangulatok, szeszélyes rubatok, egy-egy utólérhetően könnyedséggel odadobott finom fordulát a legjellemzőbb vonásai művészetének. Zongorázása szellemes, aforisztikus társalgás, amely sohasem engedi, hogy ez a társalgás szenvedélyes vitává fajuljon, hanem mindent a finom könnyedség mezébe burkol. Nagy, átfogó koncepciók helyett részletszép- ségek, mélység és gravitás helyett impresszionista esztétizálás, puha pasztell- színek. Bach súlyos, germán, problematikusan művészetét Darré kisasszony könnyű ujjai alatt bizony igen közel járt a rokokó lovag galantériájához. Viszont Beethoven F dur szonátájának frissességét, üdeségét elragadó ötletes- séggel juttatta érvényre. Weber-Csajkovszky «Perpetuum mobile» ját nagyobb bravurral, csillogóbb technikával és lendülettel aligha lehetne eljátszani. A magyar zenének Radnai, Járay, Dohnányi kompozíciókkal hódolt.

Műsorának némely számaiban kifogásolhatnánk a külső csillogás öncélúságát, de ezeknek interpretálásában is olyan őszintén nő és francia volt Jean Darré, hogy már ebből a szempontból is érdekes és élvezetes volt a meghallgatásuk.

Prahács Margit.

Magyar folyóiratszemle.

Az újabb pedagógiai könyveket olvasva, azt látjuk, hogy bizonyos fogalmak, amelyek a régi pedagógiai irodalomban vezérszerepet játszottak, egészen eltűnnek és helyettük mások jelennek meg. A felfogás a pedagógiáról s a pedagógus szerepéről Rousseau óta változik át lassú menetben. A ma pedagógiájában a nevelő mindinkább háttérbe vonul, s a növendék mindinkább előtérbe kerül. Az új nevelés alapelve a szabadság, a régié a gatlás. A gyermekről való felfogás teljesen megváltozott. A gyermek nem tökéletlen és kicsiny ember, hanem önálló életű lény s joga van ahhoz, hogy a maga életét élje s a maga külön kultúráját alkossa meg. Ebből következik, hogy egészen más lett a viszony a nevelő és a növendék között. A nevelő nem föltétlen tekintély, a növendékek maguk kormányozzák magukat s a tanító csak segítségükre van. A nevelés célja a növendék egyéni sajátosságainak kifejtése, vagy a közösségbe való beillesztés, vagy a jövő feladataira való nevelés, a jövő társadalmá és a politikai átalakulás számára való nevelés. A közösség eszményképe pedig a szociális elméletek hatása alatt az emberiség közössége s nem a nemzeti közösség. A nemzeti nevelés fogalma, valamint az életrevaló nevelés is más tartalmat kap. A régi pedagógiában oly gyakran hangsúlyozott általános műveltség, mint üres fantóm, száműzetésbe kerül. Nincs általános műveltség: mindenkinek csak azt a műveltségét adhatjuk meg, amely az ő lelki alkatának megfelel. Csak egy lépés választ el attól, hogy az ifjúság kultúrájáról beszéljünk és az ifjú kor önálló feladatairól. Az alapfogalmak változása a pedagógia átalakulását jelenti. Ha a változás nem jelent is mindig haladást, az emberi tökéletesedésben hinnünk kell, mert ez oly postulat, mely nélkül semmiféle nevelő munkának értelme nincs. (*Weszely Ödön: Pedagógiai alapfogalmak változása. Minerva 8—10. sz.*)

Az emberi gondolatok összefüggésére a zenében is figyelemmel kell lenni, mert a stílusváltozások okai itt is,

mint minden más művészetben, világnézeti problémákban gyökereznek. Egy kor világnézetéről általános áttekintést nem nyújthatunk anélkül, hogy egyik legmélyebb kifejezését, a zenét ilyen szempontból ne tanulmányozzuk. A filozófia törekvése, hogy a világnak teoretikus képét megalkossa, de az irodalom és művészet hivatott arra, hogy e fogalmakat lélekkel megtöltse. A zene épen mélységének és közvetlenségének jóvoltából a korlélek belső életének legtisztább kifejezését adja a kezünkbe, másrészt mint szöveges zene a legszorosabb kapcsolatban van a kor irodalmával, életével s így a társadalom általános kultúrájának is hathatós megértetője és megvilágítója. Platon mondása, hogy a zenei stílus változása mindig együtt jár a legfontosabb állami törvények változásával, már a zenének erre a nagy kultúrtörténeti jelentőségére utal. Az egymással ellentétes világnézetekben rejlik a magyarázata annak, hogy a zene a történelem folyamán ellentétes alakokat vesz fel és az esztétika is ellentétes meghatározásokat ad róla. Ezek a meghatározások, a kor értéklésének szempontjából tekintve, a történelem egy órájára, a tények egy csoportjára vonatkoztatva mégis egyformán igazak. A zene és világnézet kapcsolására legjellegzetesebb példákat az átmeneti korok szolgáltatják, ahol a világnézeti különbségek élesebben kerülnek egymással szembe. (*Prahács Margit: Zene és világnézet. Budapesti Szemle dec.*)

A háborúelőtti évtized könyvtömegében talán csak az éles szem fedezte fel a hanyatlás jeleit, de a háború utáni zuhanás észleléséhez nem kell különösebb megfigyelőképeség. A könyv oly különleges és érzékeny terméke a nemzet szellemének, hogy a veszített háború s a veszített ország tragédiájában elsőnek árvult el s utolsóként jut majd a béke révébe. Ma még messze vagyunk e révtől. A könyvkiadás mentességül szolgálhat, hogy a háborút követő tíz évben Európa-szerte, de különösen nálunk a könyvvel való közönség megváltozott. A szépirodalmat olvasók és vásárlók száma gyarapodott, mert az olvasók köre az alacsonyabb értelmiségűekkel kibővült. Az új publikum számára egyes napilapjaink regénykönyvtárakat indítottak meg, amelyeknek sikere épen nem örvendetes. Az ily módon megjelent szépirodalom a tömegeknek nem okulását és épülését, hanem terméketlen, sőt gyakran ká-

ros irányú mulattatását szolgálja. A ponyvaregénynek ez a formája Nyugatról jövet hódította meg közönségünket és sikere nem csupán magyar, hanem világlajosság. Ugyancsak világlajosság, hogy a komolyabb és nemesebb irodalom, a jó könyv iránti érdeklődés általánosan hanyatlik. A különbség mégis az, hogy nálunk a komoly könyvkiadás stagnál, míg a Nyugaton még hanyatlásában is ontja dús termését. Publikumunk könyvvásárló és olvasó hajlandóságának fölkeltése jóval több egyes ipari és kereskedelmi ágak érdekénél: a nemzet erkölcsi és szellemi érdeke is hozzáfűződik ehhez a feladathoz. Csupán a könyv vezet vissza önmagunkhoz, a jó és szép könyv, melynek hanyatlását panaszoljuk. A könyvpolitika a közösség nagy feladatai közé tartozik. Visszavezetni a könyvhöz a magyar értelmiséget, szóval, példával, agitációval: erre egyesek nem vállalkozhatnak. Elsősorban talán az állam feladata ez, amely iskoláin keresztül csodát művelhet, másodszorban a tömegeket mozgó publicitása. De mindezek élén az angolhoz hasonló propagandamunkára berendezett organizmusnak kell haladnia. A könyvnek ki kell lépnie a boltból és el kell terjednie iskolában, hivatalban, sajtóban, utcán, kiállításokon, parkokban és a falun is. Mindenfelé más-más színben és formában új és új ötletekkel tarkítva kell hirdetni az egyhangú szót: «Térj vissza a könyvhöz, mert több és jobb lesz!» (*Balogh József: A magyar könyv. Magyar Szemle dec.*)

A faj fogalmának meghatározása a társadalomtudományok területén zavart okoz. Oly fogalmakat semmizhet ki, melyek megállapodottságuknál fogva már területek biztos urainak tűnnek fel. De ez a zavar csak látszólagos. Az emberi megfigyelés régen törekszik arra, hogy oly fogalmakat alkosson, melyek lényegéből mindig többet és többet markolna meg. De mivel az egészét kimerítő jegyeivel maradék nélkül eddig még nem sikerült feloldani, nyughatatlanul tör újabb disztinkciók megteremtésére. Így halad át az állam, társadalom, nép, nemzet és faj fogalmán. Feladatát hiány nélkül azonban egyik sem tudja megoldani, de mégis egymást kiegészítve, meghatározásaikat társítva többet és tökéletesebben tárnak fel, mintha erre a feladatra magukban vállalkoznának. Ilyen értelemben jelent mást faj és nemzet. A nemzet képletesen, törté-

nelmében, a faj azonban ezen felül még mitológiájában és családfájában él. A faj távoli vérségi, leszármazási kapcsolat, tehát egyrésről jobban szemlélteti az emberek és tömegek testi-lelki lüktető folyamatosságát, másrésről pedig faji rokonságot tételez fel. Ahhoz, hogy valamely nemzet körvonalait tisztázzuk, nincs szükségünk rokonságának ismeretére. Nála az embersorokon át öröktől tartó folyamatosság is háttérbe szorul, mert a nemzet egyazon tömegének társadalmi berendezkedésére és alkotásaira vonatkozik, míg vele szemben a faj inkább ösztönös sajátosságokat, jellemzőségeket mutat be. A nemzet lényegét intellektuális módszerekkel: leírásokkal, értelmi analízisekkel, szintézisekkel lehet elérni, míg a faj habitusa az őt utána élő intuíciójában ölt csak gondolatbani testet. (*Csepregi Horváth János: Mi a faj? Társadalomtudomány.* 6—8. sz.)

Glatz Oszkár, Ligeti Pál műtörténelmi megállapításait (Új Pantheon felé) elfogadva, megállapítja, hogy a festészet az impresszionisztikus fétkelenkedés után, amidőn a legnagyobb kötetlenségben kitombolhatta magát, megint visszatér az építészet béklyóiba, a szigorú kötöttségbe: várható tehát az eddigiek legnagyobb ellentéte, egy építészeti szellemű «neoklasszicizmus»-féle, melynek már minden országban vannak képviselői. Ezek a neoklasszicisták a tradíció szemeltartásával ismét a szigorú formára és konstrukcióra figyelnek, néha hihetetlen türelemmel bocsátkoznak részletekbe, máskor a legtudományosabb szárazságtól sem riadnak vissza; a szín szerepe pedig alárendelt. A festészet tehát háttérbe szorul az építészet mellett és főként mint annak kiegészítője fog szerepelni. Az emberi élet régi színes és változatos képe helyett ma az egész világon egyformán öltözködő szürke,

unalmas, festőietlen, univerzális ember-típus van kialakulóban. Ennek ideálját a modern építészet valósítja meg, mert amellet, hogy sokszor esztetikus, nagyon praktikus is és a legnagyobb mértékben respektálja az ember anyagi igényeit. A jelen száraz neoklasszicizmus nem lehet végleges formája a művészi konzolidációnak és a jövőben valószínűen sok lesz abban az utolsó korszak impresszionisztikus színgazdagságából, könnyedségéből is. (*Élmékedés a jövő művészetéről.* Nyugat. jan.)

A magyar drámaírók legutóbbi párisi sikereiből arra következtethetünk, hogy az egész irodalmi élet terén is lehetséges a kölcsönhatás a magyar szellemi örökség belső értékének és azon érintkezéspontoknak megfelelően, amelyek gyakran eltérő módon, de kétségkívül megvannak a francia és magyar irodalmi kultúra között. Az orosz regény háborúelőtti sikerei Franciaországban példa lehet arra, hogy a magyar regény ismertetésével mily eredményeket lehetne elérni a francia földön. Ennek igen kedvező hatása lehetne a két nép politikai viszonyaira is, hiszen a multban is nagy, közös emlékek kapcsolták össze őket. Franciaországban nincs ellenséges hangulat a magyarok iránt, de a francia közönségnek nagy általánosságokban helytelen fogalma van Magyarországról és a magyarokról. Noha Petőfi centenáriusának sorbonne-i ünnepén a hallgatóság javarésze biztosan nem ismerte a költő és hős életét, mégis kiérzett belőle a vágy, hogy latin lelküket pallérozottabbá tegyék a Petőfi által képviselt finom kultúrának érintésével. Remélhető, hogy Franciaországot is meghódítja majd a magyar génusz nagy-szerűsége és a magyarság majd ismét helyet foglal a franciák szívében. (*P. A. Massoni: Hongrie et France. Revue Franco-Hongroise.* 20. Nov.)

K. B. O.

A NAPKELET minden közleményéért írója felel. A folyóirat szerkesztője: TORMAY CECILE; s. szerkesztője: HARTMANN JÁNOS. A kiadásért felelős: HEGEDŰS ISTVÁN.

Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. — Nyomdaigazgató: KOHL FERENC.